

Svoboda stiskem jediného tlačítka

RICHARD M. EBELING

Leonard Read, zakladatel Nadace pro ekonomickou osvětu (Foundation for Economic Education) přednesl v dubnu 1946 v Detroitu přednášku s názvem „Stiskl bych tlačítko“. Hovořil o tom, že kdyby měl na podiu k dispozici knoflík, jehož stisknutí by okamžitě zrušilo veškeré regulace v ekonomice, neváhal by ho zmáčknout. Stiskem jediného prstu by přeměnil Spojené státy na společnost svobodných lidí, kteří by jednali na základě vzájemně výhodné dobrovolné směny, kde by se vláda omezila na ochranu života, svobody a vlastnictví. Když toto před 60 lety Read říkal, bylo v Americe jen velmi málo obhájců opravdové tržní ekonomiky. Ve Spojených státech i jinde ve světě byl na vzestupu kolektivismus. Existoval silně zakořeněný předpoklad, že socialismus a intervencionistický sociální stát představují správnou a nevyhnutelnou budoucnost lidstva.

Dnes tržní ekonomiku podporuje mnohem více lidí a mnohem více lidí poukazuje na úskalí „velké vlády“. Mnozí často přesvědčivě ukazují na neefektivitu a morální zkaženost spojenou s politickou manipulací lidskou společností. Tvrdí, že „soukromý sektor“ je klíčem k řešení přetrvávajících společenských problémů. Skoro nikdy ale neslyšíme argumentaci typu „stiskl bych tlačítko“. Opravdu - pokud jde o „deregulaci“ nebo „tržně-orientované“ reformy, málokdy mají reformátoři na mysli Readovo principiální volání po laissez faire.

Ať už jde o nadcházející krizi systému důchodového zabezpečení, údajné globální oteplování, o strach z masové imigrace či o strach ze ztráty pracovních míst

v důsledku zahraniční konkurence, všechna navrhovaná „zlepšení“ v sobě obsahují ingerenci politické moci do vzájemných vztahů lidí. Ukažme si to na pár příkladech.

Čistě soukromé důchody

Již 70 let si vláda přisvojuje právo a povinnost plánovat důchod občanů skrze povinný důchodový systém falešně nazývaný sociální pojištění. Nyní je hra na věčně letící letadlo již téměř u konce a začíná se nedostávat lidí v produktivním věku na to, aby dotovali důchodce, kterým stát nabíval určitou úroveň příjmu pro období stáří. Ovšem místo toho, abychom se přiznali, že vše byl politický podvod a abychom toto vynucené mezigenerační přerozdělování bohatství prostě ukončili, i obhájci tržní ekonomiky navrhuji nanejvýš různé drobné úpravy stávajícího systému, jako např. zvyšování věku odchodu do důchodu, snižování přislíbených penzí, nebo chtějí občanům dovolit „investovat“ část státem konfiskovaného příjmu do vládou schválených penzijních fondů. To ale není svoboda. To je pokračování stejného starého povinného systému, jen s novými pravidly a novými regulacemi.

Jak by mohla vypadat skutečně tržní reforma? Jednou možností by bylo prostě zrušit správu sociálního zabezpečení. Vláda vlastní víc než čtvrtinu všech pozemků na území Spojených států. Tuto půdu by mohla postupně prodat ve veřejných dražbách a výtěžky použít na výplatu účastníkům systému důchodového zabezpečení postupně tak, že by nejprve byli vypláceni nejstarší. Platby by se rov-

naly částce, kterou vláda lidem v minulých desetiletích sebrala na příspěvcích na důchodové zabezpečení. Zrušení daní na důchodové zabezpečení a převedení milionů hektarů půdy do produktivních rukou soukromníků vytvoří rovněž lepší podmínky pro charitu, která pomůže těm, kterým nezbude než se spolehnout na velkorysost ostatních, stejně jako tomu bylo před zavedením státního penzijního systému F. D. Rooseveltem ve třicátých letech v rámci politiky Nového údeľu.

Zprivatizujeme školy

Mnoha občanům dnes také vadí vládní vzdělávací monopol s jeho zkažeností a vynucenou „politickou korektností“, který je zvráceně nazýván „veřejné“ vzdělávání. Rozvoj soukromého školství a růst domácího vzdělávání ukazuje, jak hodně lidé touží po větší odpovědnosti a kontrole nad vzděláváním svých dětí. Více a více rodičů podstupuje tuto finanční oběť a plácí svým dětem vzdělání přesto, že jsou současně nuceni platit vysoké daně na státní školství.

Když ale dojde na protržní návrhy na reformu - kdo hájí prostě zrušení státních škol? Místo toho slyšíme návrhy na kupóny, daňové úlevy a alternativní veřejné školy (charter schools). Fundamentální otázka v těchto debatách o reformě schází: Proč se vláda angažuje ve vzdělávacím byznysu? Jak již bylo mnohokrát připomenuto (viz např. kniha redaktora časopisu Freeman Sheldona Richmana Odluka státu a školy (*Separating School and State*)), státní školy vznikly ve Spojených státech

(Pokračování na str. 2)

Égalité, Fraternité, Euro-Naïveté

„Vzhůru děti našich 25 zemí, nadešla nová éra“, tak by podle francouzského socialistického poslance André Valliniho měla začínat předělaná francouzská hymna, Marseillaise, aby odpovídala dnešní době. Verš by měl nahradit stávající nevhovující „Vzhůru děti vlasti“ [MF DNES 29.8.2005] Změnit se budou muset pravděpodobně i verše „Cizáci by chtěli tvořit naše zákony“ a „Nechť jejich krev nečistá naplní brázdy našich polí“. Refrén by podle Valliniho místo „Šikujme se občané do zbraně“ měl znít „Lidé na Zemi, otevřme svá srdce dokořán, společně, společně, u zrodu nového lepšího světa.“ [www.tf1.fr 26.7.2005] I naši europeisté by mohli navrhnout změny v hymně: Nacionalistické „Země česká, domov můj“ by se mohlo změnit řekněme na „25 zemí EU, domov náš“.

Svoboda...

(Pokračování ze str. 1)

jako nástroj politické indoktrinace, která měla ze všech mladých Američanů udělat poslušné „řádné občany“, jak to bylo tehdejšími politiky formulováno. To trvá dodnes. Jediné, v čem se dnešní školství liší od školství řekněme před 30–40 lety, je v tom, co tvůrci osnov zrovna považují za politicky korektní.

Všechny ty vášnivé spory kolem modliteb ve školách, kolem sexuální výchovy nebo spory o to, zda se má učit (jen) evoluce nebo (i) tzv. inteligentní stvoření či spor o povinný slib loajality, by prostě zmizely, pokud by bylo školství plně privatizováno. Rodiče by posílali děti do škol, kde by byly dětem vštěpovány takové hodnoty a nabízeny takové osnovy, které by rodiče považovali za nejlepší k přípravě na nástrahy a příležitosti dospělosti. Privatizace by navíc dala vzniknout skutečné soutěži škol o kvalitu výuky, protože školy by musely usilovat o žáky a studenty za tržní ceny. V rámci školství založeného na trhu se není třeba obávat toho, že by byly některé děti „odříznuty“ od vzdělání, proto-

že konkurence by jednak stlačila ceny dobrého vzdělání na přijatelnou úroveň a soukromé nadace by mohly oproti dnešku navýšit podpory pro chudé ve formě grantů nebo úhrady školného.

Jak lze takového stavu docílit? Skutečná tržní reforma musí zahrnovat privatizaci stávající sítě státních škol. Lze je buď převést na stávající management nebo učitele, kteří by se tak stali akcionáři školy. Nebo mohou být školy v dražbách prodány soukromým vzdělávacím společnostem, které by buď chtěly provozovat jedinou školu nebo síť škol. Současně by byly zrušeny veškeré regulace a omezení. Nepochybuji, že tento názor bude i protřními reformátory označen jako příliš „radikální“ - občané prý nejsou připraveni na takovou radikální změnu.

Stát prý musí z ekonomického života občanů vycouvávat postupně tak, aby si lidé na volný trh zvykali. Na tento argument existují dvě odpovědi. Za prvé, všechny ty návrhy na „umírněné“ reformy by mohly nakonec vést k ještě větší ingerenci státu. „Soukromé“ investiční účty s penězi ze sociálního pojištění nesou riziko dalšího zpolitizování finančních trhů. A plány na kupo-

ny ve školství by mohly stávající pravidla pro státní školy přenést na všechny soukromé školy, které by přijímaly tyto kupony - čili politicky označované peníze. Za druhé, nebudou-li existovat neohrožené hlasy ve prospěch nekompromisního zavedení svobodné společnosti, nebude cíl svobody dosažen nikdy. Svoboda potřebuje lidi, kteří volají po „stisknutí tlačítka“ a kteří ukazují, jak by bylo prospěšné, kdyby taková změna nastala.

Richard Ebeling je prezidentem Foundation for Economic Education ve Spojených státech. Článek vyšel původně v časopise *The Freeman: Ideas on Liberty* a je přetištěn s laskavým svolením autora. Překlad P.M.

Zbytečná pomoc Africe

WALTER WILLIAMS

Britský premiér Tony Blair tlačí na další bohaté země, aby zvětšily zahraniční pomoc Africe až na 26 miliard dolarů ročně do roku 2010. Jen Spojené státy poslaly loni do Afriky 3,2 miliardy dolarů. Když slyším Blairovo volání po větších finančních dávkách Africe, nemohu si nepoložit otázku, jestli zahraniční pomoc je opravdu to, co Afrika potřebuje pro svůj hospodářský rozvoj.

Existuje mýtus o tzv. začarovaném kruhu chudoby a o tom, že zahraniční pomoc je nutným předpokladem pro hospodářský rozvoj afrických zemí. Jenže Spojené státy, Velká Británie, Kanada a další země také byly kdysi chudé. A jak nedávno napsal Andrew Bernstein z Institutu Ayn Randové v článku „Lékem na problémy Afriky je kapitalismus“, předindustriální Evropa byla mnohem chudší než je současná Afrika.

Relativně blahobytné země, jako Francie, zažily mezi 15. a 18. stoletím několik hladomorů, epidemie moru a dalších chorob, které někdy dokázaly zahubit stovky tisíc lidí. Průměrná délka života ve Francii bývala 20 let, v Irsku 19 a ještě na začátku 19. století zemřelo v Londýně 74 procent dětí dříve, než dovršily pátý rok života.

S koncem 18. století ale v Evropě došlo k dramatickému ekonomickému zlomu. Jak dokázaly tyto dříve bídné země prolomit „začarovaný kruh chudoby“ a stát se bohatými bez toho, co je podle dnešních odborníků na ekonomický rozvoj absolutně nezbytnou podmínkou pro ekonomický růst, tedy mohutných finančních darů, půj-

ček Světové banky a Mezinárodního měnového fondu a miliard dolarů odpuštěných dluhů?

Odpověď je jednoduchá. V Evropě začal zapouštět kořeny kapitalismus. Kapitalismus je hospodářský systém založený na nenásilné dobrovolné směně. Vláda v kapitalistické společnosti chrání soukromá vlastnická práva ztělesněná ve zbožích a službách. Panuje vláda práva a státní regulace hospodářství je minimální.

Stačí se podívat na Index ekonomické svobody washingtonské Heritage Foundation. Na špičce zemí s největší ekonomickou svobodou najdeme Hongkong, Singapur, Lucembursko, Estonsko, Irsko a Nový Zéland. Na konci žebříčku s nejnižší nebo nulovou mírou ekonomické svobody najdeme Severní Koreu, Zimbabwe, Angolu, Burundi a Kongo. Není těžké dovést, že hospodářská svoboda a bohatství země a jejích občanů spolu souvisí, nemluvě o míře garance lidských práv.

Někteří tzv. odborníci na rozvoj přičítají africké potíže dědictví kolonialismu. To je nesmysl, vždyť některé z nejbohatších zemí světa jsou bývalé kolonie - jmenujme např. Spojené státy, Kanadu, Hongkong či Austrálii. Ve skutečnosti jsou některé africké země dnes chudší než byly v době kolonií a jejich obyvatelé trpí větším potlačováním lidských práv.

Smutným faktem, který svědčí o mrhání talentem afrických národů je, že všude mimo Afriku se Afričanům daří dobře. To potvrdí spousta vzdělaných a prosperujících

černošských rodin v Evropě i Spojených státech. Doma by tíživí lidé čelili útlaku ze strany zkorumpovaných vlád.

Nejhorší, co lze udělat, je posílat více zahraniční pomoci africkým státům. Zahraniční pomoci jsou peníze od jedné vlády ve prospěch druhé vlády. Zahraniční pomoc umožňuje zkaženým africkým režimům nakupovat zbraně, uplácat vlivné přátele a pokračovat v útlaku vlastních občanů. Politickým vůdcům pomáhá zahraniční pomoc plnit soukromé „důchodové“ účty u švýcarských bank.

Co Afrika skutečně potřebuje, zahraniční pomoc poskytnout nedokáže. Afrika potřebuje eliminovat diktátorské a socialistické režimy, zavést politickou a ekonomickou svobodu, vládu práva a respekt k právům jednotlivce. Dokud toto nenastane, nebude Africe pomoci navzdory miliardám dolarů zahraniční pomoci.

Walter Williams je profesorem ekonomie na Universitě George Masona ve Virginii, USA. Otištěno s laskavým svolením autora. Překlad P.M.

Útoky proti vlastníkům podniků

MICHAEL HYNŠT

Zastávám názor, že jediným správným cílem podnikání je maximalizace hodnoty pro vlastníky firmy. Existují názory, že primární funkcí podniku je sloužit zákazníkům, podle dalších je funkcí podniku dokonce služba všem, kdo mají na výkonnosti podniku nějaký zájem a jsou jeho činnostmi nějak ovlivněni. Na základě těchto názorů a teorií jsou často vlastníci a manažeři sledující jen úspěch firmy pronásledováni.

Podnikatelé vytvářejí hodnoty

Bohatství není koláčem, ze kterého si lidstvo ukrajuje, a ten, kdo si v bitvě o koláč ukrojí méně, je na tom bit, jak se nám pokouší sdělit komunisté či populární film Wall Street. Bohatství je vytvářeno lidmi. Klíčem k hospodářskému růstu nejsou vyšší vládní výdaje ani větší množství peněz v oběhu, ale svobodná lidská mysl schopná vidět a realizovat příležitosti. Mylná myšlenka, že podnikání není vlastně nic jiného než boj o omezený koláč bohatství, je velmi rozšířená a je jedním z argumentů proti správné teorii, že cílem podnikání je maximalizovat hodnotu pro vlastníky. Lidé často nedokážou pochopit, jak např. takový finančník jako Michael Milken dokáže vydělat ročně 550 milionů dolarů. Nevidí v něm génia, který poprvé začal obchodovat s vysoce rizikovými obligacemi nazývanými pejorativně podřadné dluhopisy (junk bonds). V obchodnících jako je Milken vidí „hrabivého kapitalistu“, který jen šustí papíry a okrádá „pracující lid“.

Kapitalismus je politickým systémem, který stojí na individuálních právech. Právo na majetek je jedním z nich. Funkcí vlády je chránit tato práva. Smutné je, že je to právě stát, který se hrubě zpronevňuje své funkci a v mnohém ohledu práva pošlapává. V kapitalismu lidé směřují hodnotu za hodnotu na základě dobrovolnosti - a jednájí tak dle morálky egoismu. Ta je opakem altruismu, který žádá hodnoty nikoli směřovat, nýbrž vzdávat se jich ve prospěch hodnot nižších nebo žádných, tedy obětovat je.

Absurdní „společenská odpovědnost firem“

Altruistická morálka se zřetelně odráží také v teorii, že by podnik měl maximalizovat hodnotu pro všechny zainteresované na podnikání, tzv. stakeholdery (zaměstnanci, dodavatelé, zákazníci, věřitelé, vlastníky, stát, obce, ekologická sdružení, potažmo pro celou společnost). Dokonce se již mluví o stakeholder kapitalismu (kapitalismu zájmových skupin). Tato teorie je již bohužel na vysokých školách brána jako normální.

Podnik, který by důsledně sledoval tyto

cíle „všech zainteresovaných“, by musel nutně brzy zkrachovat. Primárním cílem by nebyla maximalizace hodnoty pro vlastníky, ale hodnoty pro všechny zúčastněné na podnikání, přičemž každý ze zúčastněných má „právo“ vyžadovat, aby podnik sledoval právě jeho hodnoty a zájmy.

Vedle teorie zájmových skupin (stakeholder koncept) existuje další, velmi podobný princip - teorie společenské zodpovědnosti firem (Corporate Social Responsibility). Ta staví nad zájmy vlastníků zájmy společnosti, z čehož vyplývá, že vlastníci mají obětovat své zájmy ostatním, celku, kolektivu. Časté tvrzení, že se „společenská zodpovědnost“ firmám vyplatí, je nesmyslné. Z principu se vyplatit nemůže, protože obětování zájmů vlastníků znamená obětování cílů, jejichž sledování se vlastníkům vyplatí. Koncept společenské zodpovědnosti firem vychází z předpokladu, že egoisticky sledovat racionální cíle vlastníků znamená provinuit se vůči společnosti. Společnost si však nemůže oprávněně činit žádné nároky vůči firmě. Pokud se firma prohřeší proti zákonu, pak musí nést za své činy právní následky. Pokud však zákon firmu, která nikoho nijak nepoškodila, nutí obětovat své cíle „zájmům společnosti“, tak je to zákon sebemrskáčský a tudíž nemravný. Teorie „společenské odpovědnosti firem“ nahrazuje morálku sledování racionálních zájmů pro vlastní prospěch morálkou „společenské odpovědnosti“, tedy obětavé povinnosti.

V dnešní značně kolektivistické kultuře je rozšířený názor, že podniky by měly plnit nějakou společenskou funkci. Takové absurdní pojetí je třeba důrazně odmítnout. Podniky, stejně jako lidé, neexistují proto, aby sloužily společnosti. Podniky mají zvyšovat hodnotu pro své vlastníky. Tvrdit opak znamená tvrdit, že podniky jsou společenským vlastnictvím a patří svým vlastníkům stejně jako komukoliv jinému. Kolektivisté vidí v podnicích jen prostředek k plnění svých „společenských cílů“ a odpírají tím vlastníkům fundamentální právo na majetek.

Dobré vztahy se vyplácejí

Je zcela něco jiného, když se podnik snaží o dobré řízení vztahů se svými zákazníky nebo dodavateli jako prostředek k dosažení primárního cíle podnikání, kterým by měla být maximalizace hodnoty pro vlastníky. Zvyšování hodnoty pro zákazníky, spokojenost a motivace zaměstnanců, dobré vztahy s dodavateli - to vše jsou velmi důležité prostředky pro primární cíl podniku, kterým je maximalizace hodnoty pro vlastníky. Stakeholder kapitalismus, pokud je konzistentně uplatňován, je něco zcela jiného. Je to obětování se všem všem - altruismus v praxi.

Smutným faktem zůstává, že počet lidí, kteří jsou přesvědčeni o správnosti teorií jako je stakeholder kapitalismus či společenská zodpovědnost firem, neustále roste. Na vysokých školách si tyto teorie již vydobily místo standardních teorií. Ještě smutnějším faktem je, že navzdory jejich nemorálnosti a ignorování práv vlastníků, jsou tyto teorie považovány za morální a tudíž se jim dostává puncu nedotknutelnosti. Samotní vlastníci, ale především manažeři, jsou v mnoha případech k těmto teoriím vstřícní, neváhají ustupovat rostoucímu nátlaku zájmových skupin. Protože (stejně jako zbytek společnosti) implicitně přijali ničivou morálku altruismu, neuvědomují si, že ve skutečnosti nemají žádný morální závazek starat se o blaho společnosti ani žádných zájmových skupin. Jejich jediným morálním podnikatelským cílem je starat se o zvyšování hodnoty svých firem.

Podnikatelé, vlastníci a manažeři stojí před velkou výzvou. Pokud nechtějí, aby tyto teorie postupně jejich podniky a vlastnictví zničily, musí k nim zaujmout jasně odmítavý postoj. Měli by se přestat omlouvat za svůj úspěch, a pevně stát za svým vlastnickým právem. Je totiž v sázce nejen jejich vlastnictví, ale i systém, který jako jediný lidem umožňuje žít jako lidé - systém svobodné společnosti - kapitalismus.

Michael Hynšt působí v Galtově institutu (www.aynrand.cz)

Škromach kontroluje, zda pokladní nemají pleny

„Děláme kontroly v obchodních řetězcích, kde jsou pokladní nucené sedět osm hodin za pokladnou a místo toho, aby šly na záchod, používají pampersky. Děláme kontroly, ale problém je v prokazatelnosti,“ uvedl samozvaný ochránce vykořisťovaných zaměstnanců, ministr práce a sociálních věcí Zdeněk Škromach [Lidové noviny 3.9.2005]. Nezbláznil se pan Škromach? Kontroluje,

jestli pokladní nemají pleny? A nejsou v těch řetězcích k pokladnám připoutány řetězy? Podobné lidové pověry asi přiměly Škromacha prosadit od 1. července vznik nového úřadu, Státního úřadu inspekce práce, se sídlem v Opavě, který má mj. údajně nucení k plenám kontrolovat. Zrušit je třeba celý tento úřad i s jeho 14 krajskými inspektoráty (a celým socialistickým zákoníkem práce).

ÚŘAD NA ZRUŠENÍ

Státní zemědělský intervenční fond

Počet zaměstnanců: 670

Roční náklady: 12,9 miliardy

Z toho na mzdy: 161 milionů

Hospodaření SZIF v roce 2004 (mld Kč)

Příjmy

Dotace ze státního rozpočtu na dotace	11,033
Dotace ze státního rozpočtu na správní výdaje	0,929
Zemědělské dotace z EU	0,148
Ostatní (úvěry, tržby, převod z min. let)	0,942

Výdaje

Zemědělské dotace	11,349
Mzdy	0,160
Spotřební výdaje	0,310
Investiční výdaje	0,413

Zdroj: Výroční zpráva SZIF

Činnost: Na základě nařízení Rady a Komise EU a nařízení vlády ČR Státní zemědělský intervenční fond proplácí dotace zemědělcům a realizuje intervenční nákupy s cílem udržet cenu obilí, mléka a másla na úrovni stanovené Evropskou komisí. Objednává billboardy a televizní

reklamy s logem „Klasa“, které mají propagovat potraviny vyrobené v ČR.

Hodnocení: Úřad svými zásahy do ekonomiky deformuje trh se zemědělskými produkty. Na zemědělství platíme nejen jako zákazníci; jako daňoví poplatníci platíme prostřednictvím SZIF přímé dotace zemědělcům, stavby intervenčních skladů nebo dotování exportu, čímž navíc ničíme zemědělce v zahraničí. Zemědělství je

podnikání jako každé jiné, jehož cílem je dosáhnout zisku a podnikatelé v zemědělství by měli být ponecháni volnému trhu.

Verdikt: Státní zemědělský intervenční fond by měl být zrušen i s celým ministerstvem zemědělství a tzv. Společnou zemědělskou politikou EU. Daňoví poplatníci by ušetřili nejen minimálně miliardu na mzdy a administrativní výdaje, ale i přes 10 miliard vyplacených dotací, které poškozují trh.

Vliv destruktivní techniky na obchodní bilanci

„S ohledem na to, že jde o destruktivní bojovou techniku, [bude] hodnota letadel zachycena jako mezispotřeba a nikoli jako tvorba fixního kapitálu. O stejnou částku bude zvýšena netržní produkce vládních institucí a výdaje vládních institucí na konečnou spotřebu“. K takovému závěru dospěla mise Eurostatu, Evropské centrální banky a ECOFINU (Rady EU pro ekonomiku a finance) na jednání o tom, jak statisticky podchytit kvazi-lea-

sing stíhaček Gripen. [ČSÚ 25.8.2005] Úředníci složitou větou chtěli říct, že o polovinu ceny kontraktu, tj. o 10 miliard, letos HDP zvýšíme i snížíme zároveň. Saldo obchodní bilance si snížíme letos a za deset let, až gripeny vrátíme, si ji zase zvýšíme. Kvůli tomu museli zasedat nejlépe placení byrokraté na zeměkouli. Přitom jsme si prostě pronajali 14 stíhaček za 2 miliardy ročně a bude muset platit.

Pokuta za houby s octem

Evropská komise vyčíslila České republice pokutu 1,4 mld korun za nedovolené zásoby potravin. EU stanovila maximální objemy potravinových zásob, které se mohou nacházet na území ČR v den vstupu do Unie. Podle Komise jsme údajně nejvíce překročili stanovené objemy u konzervovaných houbiček. Český ministr zemědělství Zgarba chce o pokutě ještě s komisařkou Fischerovou-Böllovou jednat. [ČT 12.9.2005] O hrozbě pokut za zásoby jídla jsme již psali. Prezident Klaus tehdy zákon, na jehož základě museli podnikatelé nahlásit zásoby jídla do Bruselu, podepsal, ale okomentoval takto: „Někdejší Státní plánovací komise a komunistické ministerstvo byly proti tomu docela nevinnými organizacemi. Tato věc se nehlásila kdysi ani do Moskvy. To je revoluční změna“. [LF březen 2004]

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: občanské sdružení Laissez Faire. Adresa: Bozděchova 8, 150 00 Praha 5. Tel.: 603 228 753, mach@iol.cz. Redakční rada: Petr Mach, Tomáš Jirsa, Jaroslav Bachora, Dalibor Roháč. Internetový archiv: www.petrmach.cz. Číslo účtu: 1011153517/5500. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597